

ТЕМА 8

УКРАЇНА ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЗЕЛЕНИЙ КУРС

ТАЙМЛАЙН ЄЗК: ОСНОВНІ ПОДІЇ В УКРАЇНІ

ЗАГАЛЬНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ КОНТЕКСТ

ЕНЕРГЕТИЧНІ РИНКИ

ВІДНОВЛЮВАНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ (ВДЕ)

ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ

КЛІМАТИЧНА ПОЛІТИКА

ДОВКІЛЛЯ, НУЛЬОВЕ ЗАБРУДНЕННЯ
ТА ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ

2022-2024 роки стали надзвичайно складними для наближення України до політик Європейського зеленого курсу (ЄЗК). Це насамперед пов'язано із погіршенням ситуації у зв'язку з повномасштабним російським вторгненням, масовими атаками на об'єкти енергетичної інфраструктури України та низкою геополітичних викликів.

Попри це спостерігався і значний прогрес у сфері запровадження необхідних реформ у сферах, що покриті ЄЗК, забезпечення макроекономічної стабільності та прийняття актів кліматичного законодавства. Зазначений поступ також повинен бути продовжений і спрямований на вирішення основних викликів, створення надійних основ для зеленого відновлення.

До основних питань, що потребують значної уваги, належить підготовка до запровадження національної системи торгівлі викидами (СТВ) в Україні, забезпечення визнання гарантій походження ВДЕ на рівні ЄС, налагодження механізмів фінансової підтримки та гарантування інвестицій у нові генеруючі потужності та відновлення мереж, удосконалення вимог щодо енергетичного маркування товарів, що продаються в Україні, створення нового покоління кліматичних стратегій та документів, зокрема Довгострокової стратегії низьковуглецевого розвитку та стратегії адаптації до зміни клімату, а також оновлення Національного визначеного внеску (НВВ).

Варто зауважити, що окрім суттєвого впливу факторів, пов'язаних із повномасштабним російським вторгненням, Україна також має враховувати вплив інших зовнішніх чинників, які визначатимуть перспективи зеленого відновлення, економічного зростання та вступу до ЄС. До них, зокрема, відноситься запровадження у 2026 році механізму СВМ у повному обсязі на рівні ЄС, що передбачатиме додаткове оподаткування вуглецевоємних товарів з України. Якісний та своєчасний запуск СТВ в Україні може значною мірою пом'якшити вплив СВМ на конкурентоспроможність.

Не менш важливу роль грає і переговорний процес вступу до ЄС, що включатиме скринінг законодавства на предмет відповідності праву ЄС у сферах ЄЗК. Якісна підготовка до скринінгу також дозволить Україні пришвидшити процес переговорів та досягти можливих компромісів щодо перехідних періодів та необхідної підтримки у деяких питаннях.

Загалом можна визначити такі основні події протягом 2024 року, подальший розвиток яких визначатиме успішність зеленого відновлення України та процесу набуття членства в ЄС:

- Запровадження порядку використання коштів Державного фонду декарбонізації та енергоефективної трансформації, який заклав основу для визначення інвестиційних проєктів, що отримуватимуть підтримку, але потребує доопрацювання (у т.ч. в частині забезпечення управління Фондом та прозорості);
- Схвалення Національного плану з енергетики та клімату до 2030 року (НПЕК), що передбачає консолідований підхід до впровадження заходів енергетичної, кліматичної та інших політик. Водночас, наступним кроком має стати розроблення механізмів для його реалізації, зокрема підготовки інтегрованої звітності. Також, з огляду на обставини значної невизначеності, у подальшому НПЕК вимагатиме регулярного перегляду;
- Схвалення стратегій у сфері розвитку децентралізованої генерації та ВДЕ, які передбачають цілі та заходи для досягнення національної цілі у 27% частки ВДЕ в кінцевому енергоспоживанні до 2030 року та можливості для сталого відновлення енергетичного сектору;
- Прийняття Закону «Про засади кліматичної політики», що ставить гармонізовану із ЄС ціль досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року, але також вимагає посиленої роботи уряду України для створення необхідних механізмів реалізації його положень;

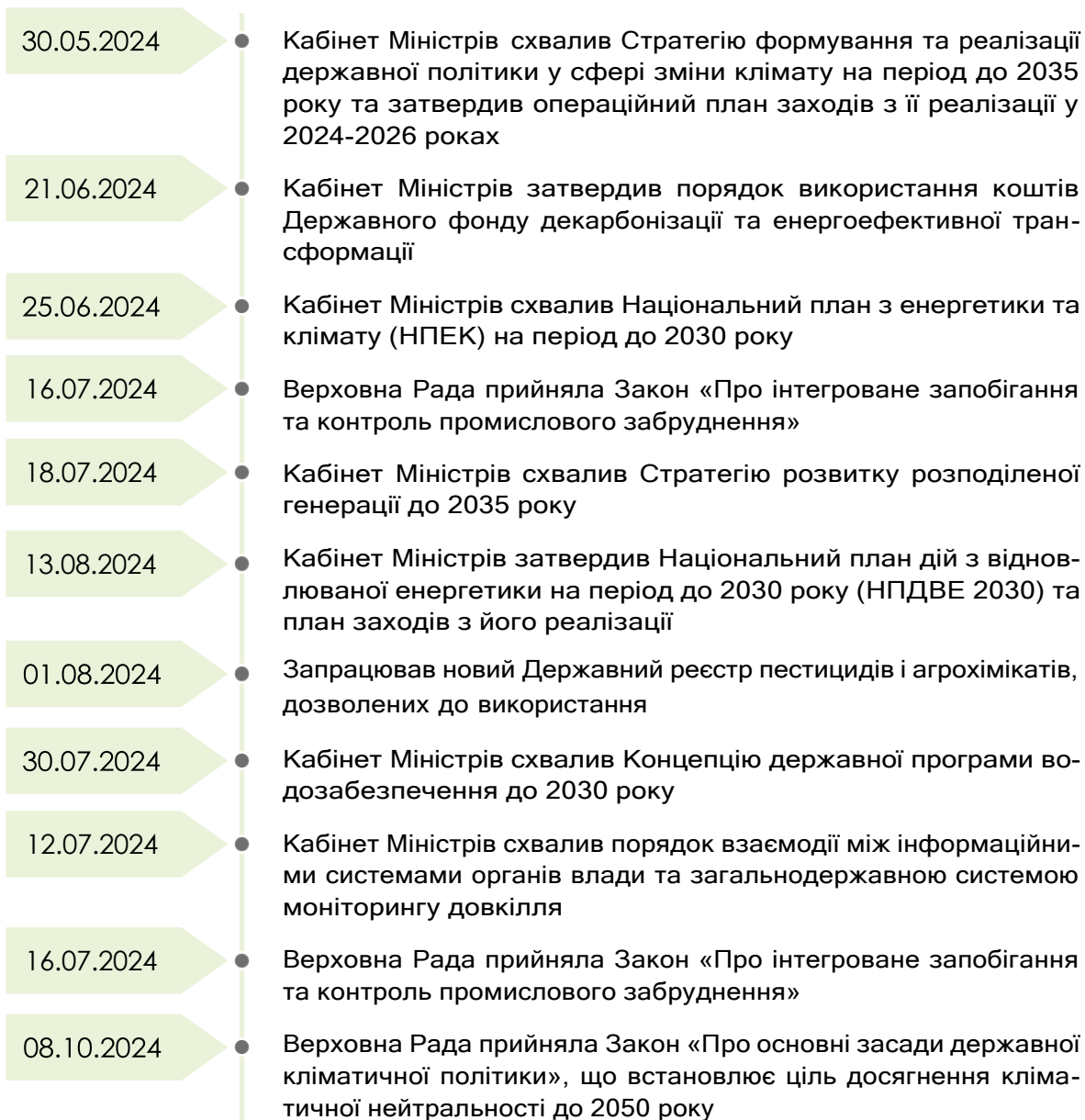
- Прийняття Закону «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення», що впроваджує норми законодавства ЄС у питаннях надання дозволів, контролю, впровадження найкращих доступних технологій та методів керування (НДТМ), але також вимагає значної роботи із розроблення відповідних підзаконних актів;
- Початок функціонування програми Ukraine Facility та схвалення Плану України, що забезпечує надання регулярної фінансової і технічної допомоги з боку ЄС до 2027 року на загальну суму 50 млрд євро для відновлення України. Виконання зобов'язань, взятих урядом України в рамках Ukraine Facility, є критично необхідним як для успіху реформ на шляху до ЄС, так і для забезпечення макроекономічної стабільності.

Загалом можна відзначити, що Україні вдалося досягти багатьох ключових цілей у сферах ЄЗК, що також було відзначено у відповідному звіті Європейської Комісії в рамках «пакету розширення». Велике значення для подальшої ефективності реформ матиме залучення громадянського суспільства та експертного середовища. 2024 рік продемонстрував можливості для такої ефективної співпраці, прикладом чого зокрема є процес розроблення НПЕК і багатьох інших стратегічних документів та рішень, зокрема Національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року, Стратегії розвитку розподіленої генерації.

ТАЙМЛАЙН ЄЗК: ОСНОВНІ ПОДІЇ В УКРАЇНІ

- 23.02.2022 • Кабінет Міністрів схвалив Концепцію запровадження та розвитку ринку «зелених» облігацій в Україні
- 16.03.2022 • Відбулася синхронізація енергосистем України та Молдови з енергосистемою континентальної Європи (ENTSO-E)
- 20.06.2022 • Верховна Рада прийняла Закон «Про управління відходами»
- 09.07.2022 • Верховна Рада прийняла Закон "Про внесення змін до деяких законів України щодо створення умов для запровадження комплексної термомодернізації будівель"
- 20.07.2022 • Україна та Міжнародне енергетичне агентство (МЕА) підписали Спільну декларацію про асоціацію
- 20.09.2022 • Верховна Рада прийняла Закон «Про Національний реєстр викидів та перенесення забруднювачів»
- 11.11.2022 • Початок реалізації програми «ВідновиДім» Фонду енергоефективності
- 09.12.2022 • Схвалено Водну стратегію України до 2050 року та операційний план з її реалізації до 2024 року
- 23.06.2022 • Україна набула статусу країни-кандидата на членство в ЄС
- 24.02.2023 • Верховна Рада прийняла Закон №2955-IX, що створює умови для розвитку високоефективної когенерації
- 11.04.2023 • Верховна Рада прийняла Закон №3035-IX, що передбачає створення Державного фонду декарбонізації та енергоефективної трансформації
- 01.05.2023 • Кабінет Міністрів схвалив Енергетичну стратегію України до 2050 року
- 10.06.2023 • Верховна Рада прийняла Закон №3141-IX, яким транспонуються положення Регламенту (ЄС) 1227/2011 про доброчесність та прозорість на оптових енергетичних ринках
- 07.07.2023 • Кабінет Міністрів затвердив План заходів з реалізації кліматичної політики України в рамках участі в глобальній ініціативі зі скорочення викидів метану «Global Methane Pledge»
- 14.12.2023 • Європейська Рада ухвалила рішення про початок переговорів про вступ України до ЄС
- 29.12.2023 • Кабінет Міністрів затвердив Стратегію термомодернізації будівель до 2050 року
- 07.05.2024 • Наглядова рада Фонду енергоефективності затвердила програму «ГрінДІМ»
- 17.05.2024 • Міненерго опублікувало проєкт Водневої стратегії до 2050 року

ТАЙМЛАЙН ЄЗК: ОСНОВНІ ПОДІЇ В УКРАЇНІ

-
- A vertical timeline with green arrow-shaped date markers pointing to the right. Each marker contains a date, and to its right is a black dot followed by a text description of the event. The events are listed in chronological order from top to bottom.
- 30.05.2024 ● Кабінет Міністрів схвалив Стратегію формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року та затвердив операційний план заходів з її реалізації у 2024-2026 роках
 - 21.06.2024 ● Кабінет Міністрів затвердив порядок використання коштів Державного фонду декарбонізації та енергоефективної трансформації
 - 25.06.2024 ● Кабінет Міністрів схвалив Національний план з енергетики та клімату (НПЕК) на період до 2030 року
 - 16.07.2024 ● Верховна Рада прийняла Закон «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення»
 - 18.07.2024 ● Кабінет Міністрів схвалив Стратегію розвитку розподіленої генерації до 2035 року
 - 13.08.2024 ● Кабінет Міністрів затвердив Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року (НПДВЕ 2030) та план заходів з його реалізації
 - 01.08.2024 ● Запрацював новий Державний реєстр пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання
 - 30.07.2024 ● Кабінет Міністрів схвалив Концепцію державної програми водозабезпечення до 2030 року
 - 12.07.2024 ● Кабінет Міністрів схвалив порядок взаємодії між інформаційними системами органів влади та загальнодержавною системою моніторингу довкілля
 - 16.07.2024 ● Верховна Рада прийняла Закон «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення»
 - 08.10.2024 ● Верховна Рада прийняла Закон «Про основні засади державної кліматичної політики», що встановлює ціль досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року

ЗАГАЛЬНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ КОНТЕКСТ

15-19 січня 2024 року відбувся щорічний Світовий економічний форум у Давосі (Швейцарія), в ході якого президентка Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн закликала до посилення міжнародної співпраці у подоланні кліматичних та безпекових викликів, підтримки України та боротьби проти дезінформації та пропаганди.

27 лютого ЄС схвалив надання Україні допомоги у розмірі 50 млрд євро до 2027 року в рамках програми Ukraine Facility, на виконання вимог надання фінансування невдовзі на рівні ЄС було погоджено План України.

20 квітня Конгрес США схвалив надання Україні військової допомоги у розмірі 60 млрд дол. Попри складні та тривалі дебати у Палаті представників США, конгресменам вдалося досягнути консенсусу. Ця підтримка стала також важливим фактором захисту енергетичної інфраструктури України та зменшення наслідків обстрілів з боку російських військ.

6-9 червня відбулися вибори до Європейського Парламенту, в підсумку яких більшість здобули представники Європейської народної партії у країнах-членах ЄС, які надалі сформують правоцентричну коаліцію, що найвірогідніше залишатиметься відданою політиці ЄЗК.

11-12 червня відбулася Конференція з відновлення України (URC 2024) у Берліні, де було оголошено про 1,4 млрд євро надзвичайної допомоги, зокрема енергетичному сектору, а також обговорили плани подальших реформ з відновлення України та її вступу до ЄС.

14 червня відбувся саміт країн «Великої сімки» (G7) в Італії, який сфокусувався на подальших зусиллях із боротьби з кліматичною та продовольчою кризою, покращенням глобальної конкуренції та підтримці України в ході російського військового вторгнення.

21 червня Рада ЄС затвердили переговорні рамки для України та Молдови.

У червні Європейська Рада прийняла Стратегічний порядок денний на 2024-2029 роки, що визначає пріоритети на наступний інституційний період та забезпечує неперервність стратегічних зусиль. Документ визначає три групи пріоритетів: «Вільна і демократична Європа», «Сильна та безпечна Європа» та «Процвітаюча та конкурентоспроможна Європа».

24-30 вересня відбулося 79-те засідання Генеральної Асамблеї ООН в Нью-Йорку, в ході якого було ухвалено резолюцію про ядерну безпеку України, де зокрема наголошено на необхідності деокупації та демілітаризації Запорізької АЕС.

30 жовтня опубліковано звіт в рамках «пакету розширення» ЄС, де було відзначено прогрес у реформах в сфері ЄЗК в Україні та надано рекомендацію щодо переходу до наступних етапів переговорів про вступ України до ЄС.

11-22 листопада відбулася щорічна Конференція ООН з питань зміни клімату (COP29) у Баку (Азербайджан), де була широко представлена делегація України, яка проінформувала про поточні зусилля у боротьбі зі зміною клімату та наголосила на кліматичних наслідках російського повномасштабного вторгнення.

ЕНЕРГЕТИЧНІ РИНКИ

РЕЗЮМЕ

Рік приніс Україні багато викликів та випробувань. Пошкодження енергетичної інфраструктури внаслідок масованих обстрілів російськими військами призвело до частих та непередбачуваних обмежень електропостачання, зміни структури доступних генеруючих потужностей та, як наслідок, їх дефіциту у години пікового споживання. Війна рф проти України поставила під загрозу безпечну роботу критичної енергетичної інфраструктури, зокрема ядерних установок.

Українська енергосистема демонструвала вражаючу стійкість, у т.ч. завдяки злагодженим діям енергетиків, регулюючим втручанням з боку уряду та НКРЕКП, а також застосування комерційного імпорту електроенергії та аварійної допомоги. Так, для підтримки виробників та імпортерів були переглянуті граничні ціни в оптовому та регульовані ціни в роздрібному сегменті.

У нормативному полі зроблено низку важливих кроків в напрямку гармонізації енергетичного законодавства з європейським. Попри затримку в транспозиції так званого «Інтеграційного пакету у сфері електроенергії», Україна продемонструвала суттєвий прогрес в частині переходу до спільних аукціонів щодо розподілу прав на міждержавний перетин на майданчику JAО, що дещо спростило імпорт. Також слід відмітити практичну реалізацію законодавства щодо платформ інсайдерської інформації, розвитку ринку допоміжних послуг та врегулювання питання кібербезпеки електричних мереж.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Уряду України (Міненерго, Мінцифри), АТ «НЕК «Укренерго»: опрацювати мережевий кодекс ЄС щодо кібербезпеки (Делегований регламент Комісії (ЄС) 2024/1366) з метою подальшої законодавчої ініціативи щодо його імплементації в національне законодавство.

Верховній Раді України, Уряду України, НКРЕКП, АТ «НЕК «Укренерго»: нарощувати темп впровадження заходів щодо стимулювання та підтримки розвитку високоманеврової та розподіленої генерації, установок зберігання енергії та міжзональних коннекторів.

Уряду України (Міненерго), АТ «НЕК «Укренерго»: закріпити угоди із суміжними операторами систем передач щодо наявності достатніх потужностей перетинів в напрямку України – щонайменше на осінньо-зимовий період.

АТ «НЕК «Укренерго»: спільно з румунським оператором Transelectrica та Joint Allocation Office (JAO) укласти тристоронню угоду щодо застосування спільних аукціонів для перетину Румунія-Україна на платформі JAO.

Уряду України (Міненерго), НКРЕКП, АТ «Оператор ринку»: прискорити переговори із суміжними операторами ринків, регуляторами країн ЄС, Секретаріатом Енергетичного Співтовариства та ACER щодо виконання необхідних технічних і регуляторних кроків та практичних дій для повної інтеграції ринків електроенергії.

ТАЙМЛАЙН

ОСНОВНІ ПОДІЇ

Україна продовжила зусилля з імплементації законодавства ЄС. Так, в рамках впровадження Регламенту (ЄС) №1227/2011 про доброчесність та прозорість на оптовому енергетичному ринку (REMIT), 16 січня НКРЕКП [затверджено](#) Порядок функціонування платформ інсайдерської інформації, які фактично запрацювали з 4 червня, коли АТ «Оператор ринку» першим було включено до Реєстру платформ інсайдерської інформації. Ще за два місяці, 27 березня, НКРЕКП затвердила [вимоги](#) щодо забезпечення доброчесності та прозорості на оптовому енергетичному ринку, а також [Порядок](#) подання інформації про здійснені господарсько-торговельні операції, пов'язані з оптовими енергетичними продуктами. Всі ці акти мають на меті забезпечити виконання вимог REMIT на ринках електроенергії та газу.

В частині розвитку інтерконекторів НКРЕКП були затверджені правила, структура розподілу пропускної спроможності та порядок розподілу доходів від управління обмеженнями міждержавного перетину Україна-Молдова. Також, потужність цього перетину була збільшена на 150 МВт – до 550 МВт. Важливою подією також став перехід на спільні добові аукціони з розподілу пропускної спроможності міждержавних перетинів Україна-Польща (16 січня), Україна-Угорщина (22 лютого) та Україна-Словаччина (4 березня) на майданчику JAО. Зазначене спростило та здешевило процедуру аукціонів з розподілу прав на міждержавні перетини.

У транспозиції так званого «Інтеграційного пакету у сфері електроенергії», лише у жовтні до Верховної Ради було внесено депутатські законопроекти ([основний](#) та [альтернативний](#)) про внесення змін до низки законів щодо об'єднання ринків електроенергії України та ЄС. Інтеграційний пакет включає положення 9-ти актів законодавства ЄС та, зокрема, передбачає оптимізацію розподілу та використання пропускної спроможності міждержавних перетинів, скоординований розрахунок цін на РДН та ВДР, формування цінових сигналів для здійснення інвестицій у розвиток інтерконекторів.

Значні зусилля були спрямовані на рішення із стабілізації ситуації на ринках. Так, 7 лютого [прийнято](#) Закон №3577-IX, яким заборонено здійснення виконавчих проваджень та заходів примусового виконання рішень у виконавчих провадженнях щодо ДП «Східний ГЗК», державних вугледобувних підприємств та операторів систем розподілу, що здійснюють діяльність на тимчасово окупованих територіях або територіях, на яких велися бойові дії станом на 31 грудня 2023 року. Зміни покликані відновити платоспроможність цих підприємств у сфері енергетики. 25 липня [прийнято](#) постанову КМУ №856, якою зокрема визначено незастосування погодинних графіків відключення електроенергії до об'єктів критичної інфраструктури до 1 червня 2025 року.

21 серпня у першому читанні [прийнято](#) законопроект щодо застосування на ринку розподілу коштів з поточних рахунків із спеціальним режимом використання. Акт також пропонує надати право операторам систем передачі та розподілу відключати споживачів за несанкціонований відбір електроенергії, зобов'язати захищених споживачів та об'єкти критичної інфраструктури відкривати спецрахунки, дозволити не відновлювати постачання споживачу, що має борг за договором з постачальником "останньої надії" та/або договором про реструктуризацію боргу.

3 квітня НКРЕКП [змінено](#) прайс-кепи для балансуючого ринку електроенергії, 20 травня – збільшено верхню межу граничних цін на ринку «на добу наперед» (РДН), внутрішньодобовому ринку (ВДР) та балансуючому ринку. 6 серпня [прийнято](#) постанову КМУ №882, якою, по-перше, правило щодо 80% імпортованої споживачем електроенергії як умови незастосування відключень розширено до загального обсягу споживання, а не погодинно, а по-друге – розповсюджено й випадок, коли не менше 80% споживання забезпечується за рахунок власного

виробництва електроенергії споживачем. Уже 26 листопада частку імпортованої електроенергії, яку підприємства мають залучити, знижено із 80% до 60%. Сукупно ці кроки були покликані стимулювати комерційний імпорту електроенергії для покриття попиту, особливо у дефіцитні години.

З міркувань фінансової стабілізації ринку, особливо в частині зниження втрат державних генеруючих компаній, які забезпечували виконання покладених спеціальних обов'язків (ПСО), 31 травня КМУ [прийнято](#) постанову №632, якою змінено фіксовану ціну для побутових споживачів до 4,32 грн/кВт·год з (ПДВ). Попереднє збільшення фіксованої ціни відбулося у кінці травня 2023 року та встановило її на рівні 2,64 грн/кВт·год (з ПДВ).

На газовому ринку 23 серпня [прийнято](#) постанову КМУ №958, якою продовжено термін надання спеціальних обов'язків на ринку природного газу на 8 місяців (із 31 серпня 2024 року до 30 квітня 2025 року). Таким чином, фіксовані ціни на газ для населення та підприємств теплової комунальної енергетики (для визначених обсягів постачання тепла і гарячої води) були «заморожені» ще на один опалювальний сезон.

Окрім програм фінансової підтримки, зокрема кредитування та надання державних гарантій, прийнято низку рішень щодо стимулювання розподіленої генерації. В частину ринкових механізмів варто відзначити постанову НКРЕКП, [прийняту](#) 26 червня, яка передбачає можливість укладення договорів на ринку допоміжних послуг строком від одного до п'яти років. Акт має створити сприятливі інвестиційні умови для побудови та розширення потужностей, що можуть надавати такі послуги для енергосистеми. У серпні "Укренерго" [провела](#) два довгострокові аукціони на допоміжні послуги. За результатами першого аукціону з надання резервів підтримки частоти потреба в 99 МВт була закрыта майже повністю, на другому аукціоні з надання автоматичних резервів відновлення частоти потреба в 1000 МВт була закрыта на 41% за розвантаженням і на 62% - за розвантаженням/завантаженням; плануються додаткові торги.

21 серпня [прийнято](#) Закон №3915-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо врегулювання окремих питань використання термінології у сфері енергетики», яким, серед іншого, врегульовано питання існування мікромереж та управління попитом. Також, в якості кроку на фінансову стабілізацію ринку, визначено розподіл коштів, отриманих оператором системи передачі від розподілу потужностей міждержавних перетинів, на погашення боргів на балансуєчому ринку та перед гарантованим покупцем за послуги із підтримки ВДЕ.

Політика ЄС

ЄС приділяв увагу підтримці інфраструктурних проєктів з одночасним стимулюванням скорочення споживання викопних палив, у т.ч. задля протистояння енергетичним загрозам з боку росії. Одночасно з цим, тривав процес оцінки проєктів інтегрованих національних планів з енергетики та клімату держав-членів ЄС до 2030 року.

Згідно із останніми доступними [звітами](#) про ринки газу та електроенергії ЄС, у другому кварталі 2024 року ринки повернулися до набагато більш стабільної та передбачуваної ситуації порівняно з тим самим періодом 2023 року. Серед структурних змін найбільш помітною є рекордна частка ВДЕ (52%) у виробництві електроенергії, тоді як викопні палива досягли нового мінімуму в 20%. Газові ринки ЄС також стабілізувалися, у т.ч. завдяки антикризовим заходам (як-от диверсифікація поставок, скорочення споживання та накопичення запасів). Зокрема, 25 березня опубліковано Рекомендацію Ради ЄС C/2024/2476 про продовження скоординованих заходів зі

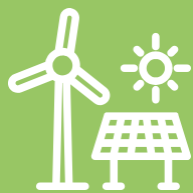
зниження попиту на газ – щонайменше на 15% у період із 1 квітня 2024 року по 31 березня 2025 року порівняно із середнім споживанням за базовий період (1 квітня 2017 року – 31 березня 2022 року).

15 січня відкрито Базу даних ЄС щодо біопалив (UDB) для онлайн-реєстрації суб'єктами господарювання транзакцій з рідким відновлюваним та переробленим вуглецевим паливом. Запуск UDB передбачено Директивою про відновлювані джерела енергії для покращення відстеження біопалива, уникнення подвійного обліку та вирішення проблем щодо шахрайства.

11 березня прийнято мережевий кодекс щодо кібербезпеки для сектору електроенергетики (Делегований регламент Комісії (ЄС) 2024/1366). Цей акт передбачений Регламентом (ЄС) 2019/943 про внутрішній ринок електроенергії і Планом дій ЄС щодо цифровізації енергетичної системи, та є важливим кроком для підвищення кіберстійкості критичної інфраструктури.

13 травня в рамках плану REPowerEU Єврокомісія прийняла серію нових і оновлених рекомендацій для вдосконалення та спрощення дозвільних процедур й аукціонів для ВДЕ. 13 червня прийнято Регламент (ЄС) 2024/1747 про внесення змін до регламентів (ЄС) 2019/942 та (ЄС) 2019/943 щодо вдосконалення дизайну ринку електроенергії. Реформи мають допомогти у швидкому розгортанні потужностей ВДЕ, сприяти зміцненню промислової конкурентоспроможності, підвищенню стійкості та гнучкості енергосистеми.

У червні Єврокомісія розпочала роботу над пілотним механізмом для стимулювання ринку водню, а саме закупівлю послуг із розробки ІТ-платформ; початок роботи механізму має відбутися до середини 2025 року.

ВІДНОВЛЮВАНІ ДЖЕРЕЛА ЕНЕРГІЇ (ВДЕ)

РЕЗЮМЕ

Попри складні умови війни та значні втрати сектору (за даними KSE Institute, станом на травень 2024 року 13% потужностей СЕС знаходяться на тимчасово окупованих територіях, а 8% – були пошкоджені або знищені; близько 80% ВЕС залишаються непідконтрольними, а частина була пошкоджена через обстріли в зоні бойових дій), Україна продовжує розвивати ВДЕ, слідуючи політикам та ініціативам ЄЗК. У звіті в рамках «пакету розширення» 2024 року Єврокомісія, зокрема, відзначила прийняття законодавства щодо відновлюваної енергетики.

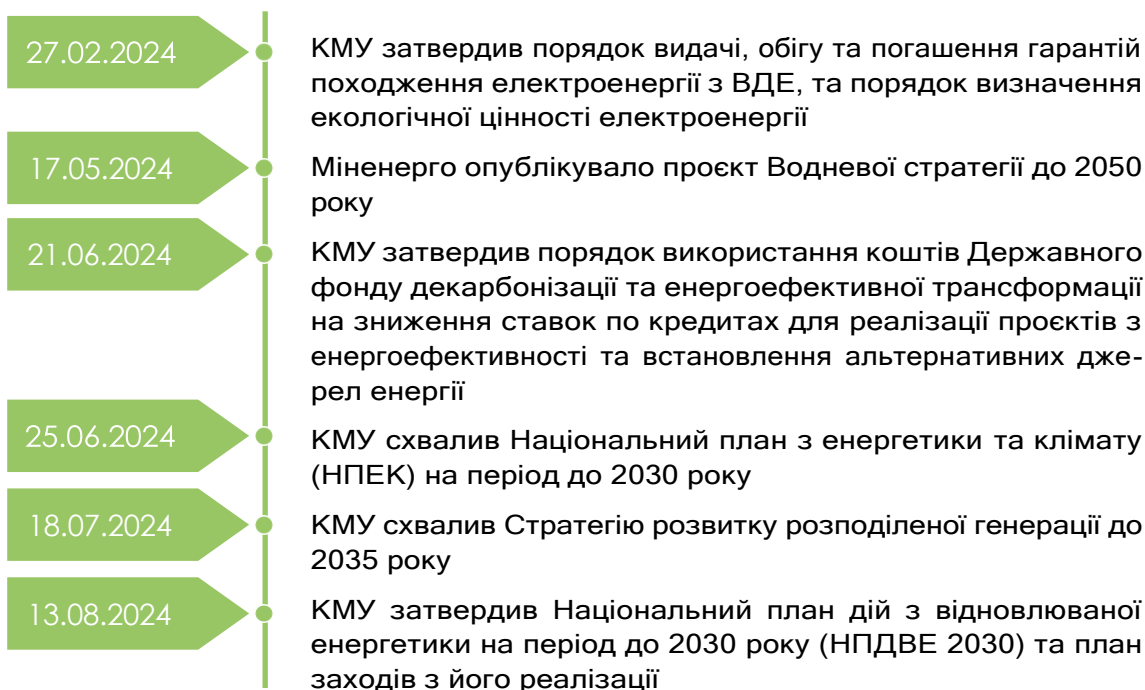
Попри триваючу війну, підтримка ВДЕ, зокрема розвитку систем розподіленої генерації, залишається в пріоритеті. Україна активно працює над стратегічним плануванням та реалізацією відповідних реформ, впроваджуючи як інституційні, так і фінансові механізми підтримки для бізнесу та споживачів.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Уряду України (Міненерго), НКРЕКП: передбачити можливість обігу гарантій походження для експортних операцій, зокрема укласти міжнародні договори, що визначатимуть порядок взаємного визнання гарантій походження, виданих в різних країнах (у т.ч. завдяки членству НКРЕКП в Асоціації органів-емітентів (AIB)).

Уряду України, АТ «НЕК «Укренерго», НКРЕКП: прискорити інтеграцію ВДЕ в енергосистему України через впровадження цифрових рішень (у т.ч. автоматизовані системи обліку, надання інформації щодо частки ВДЕ та викидів парникових газів у реальному часі), що дозволить зробити енергосистему більш гнучкою та стійкою.

ТАЙМЛАЙН

ОСНОВНІ ПОДІЇ

У звіті в рамках «пакету розширення» 2024 року, [представленому](#) Єврокомісії, відзначено значний рівень підготовки та певний прогрес України. Позитивно оцінено прийняття законодавства щодо відновлюваної енергетики, ухвалення НПЕК, а також впровадження заходів для підготовки до інтеграції ринків (market coupling). Серед рекомендацій для подальших реформ – створення надійних ринкових механізмів підтримки для децентралізованих ВДЕ, завершення гармонізації критеріїв сталості та скорочення викидів для біопалива, біорідин і біомаси, а також відокремлення надбавки на підтримку ВДЕ від тарифу на передачу електроенергії.

Крім того, попри війну, рік відзначився розробкою та прийняттям стратегічних планів та політик, зокрема для розвитку сектору ВДЕ.

13 січня у Міненерго під час засідання робочої групи презентовано проєкт Водневої стратегії до 2050 року, а сам текст документу [опубліковано](#) 17 травня. Стратегія визначає в якості цілей досягнення виробництва низьковуглецевого водню в обсягах до 1,3 млн т у 2035 році та до 3 млн т у 2050 році, залежно від обсягів

експорту та внутрішнього попиту. В документі [визначено](#) потенціал виробництва відновлюваного водню за областями та зазначено, що реалізація проєктів спільного інтересу (PCI) і взаємного інтересу (PMI), зокрема Центральноєвропейського водневого коридору, дозволить до 2030 року забезпечити конкурентоспроможне транспортування зеленого водню з України до країн ЄС.

25 червня на засіданні уряду [схвалено](#) Національний план з енергетики та клімату (НПЕК) на період до 2030 року. НПЕК був підготовлений у рекордно короткі строки – менше ніж за рік. Серед основних цілей НПЕК – досягнення 27% частки ВДЕ у загальному кінцевому енергоспоживанні. 13 серпня [затверджено](#) Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року (НПДВЕ 2030) та план заходів з його реалізації. НПДВЕ 2030 доповнює НПЕК і визначає конкретні траєкторії розвитку відновлюваної енергетики. Очікується, що до 2030 року частка ВДЕ у валовому кінцевому споживанні енергії досягне 27%, зокрема через 33% в опаленні та охолодженні, 29% у виробництві електроенергії та 17% у транспортному секторі.

18 липня [схвалено](#) Стратегію розвитку розподіленої генерації до 2035 року, яка передбачає підвищення гнучкості та стійкості енергосистеми за рахунок розширення розподілених генеруючих потужностей (газотурбінні, газопоршневі, когенераційні установки, ВДЕ та системи зберігання енергії).

Також варто відзначити роботу уряду у впровадженні та запуску інституційних та фінансових механізмів підтримки ВДЕ.

По-перше, тривала робота над повноцінним запуском ринку гарантій походження (ГП) електроенергії з відновлюваних джерел. 27 лютого Кабінет Міністрів [затвердив](#) порядок видачі, обігу та погашення ГП, та порядок визначення екологічної цінності електроенергії, також передбачено створення реєстру ГП, який адмініструватиметься НКРЕКП. Гарантії формуватимуться в електронному вигляді у МВт-год відповідно до наданих адміністратором комерційного обліку («Укренерго») обсягів відпуску електроенергії з ВДЕ.

11 березня 2024 року НКРЕКП уклало тристоронню угоду з компанією Grexel для реалізації IT-рішення для електронного реєстру ГП, якою гарантується повна відповідність європейським правилам та стандартам, зокрема правилам Асоціації органів-емітентів ([European Energy Certificate System](#)) та обов'язковому за Директивою (ЄС) 2018/2001 (редакція RED II) стандарту CEN 16325 (в Україні набрав чинності з 1 січня 2024 року).

6 вересня АТ «Оператор ринку» [презентував](#) бізнесу платформу для торгівлі ГП, в вже 10 жовтня [відкрив](#) платформу. Так, на початку листопада «Укрідроенерго» успішно [провела](#) 3 серії торгів ГП, участь в яких взяло 16 українських компаній, які інтегрують принципи сталого розвитку у свою діяльність. В свою чергу, 22 жовтня ТОВ «Українська енергетична біржа» оголосило про [запуск](#) електронних аукціонів для купівлі-продажу ГП на своїй платформі.

По-друге, відбувся перезапуск аукціонної моделі продажу зеленої електроенергії. 1 березня уряд [схвалив](#) постанову, що удосконалює цю модель. Для інвесторів у ВДЕ спрощуються умови участі в аукціонах, зокрема наявність земельної ділянки та технічних умов на приєднання не буде обов'язковою умовою під час подання заявок. Також передбачено певну гнучкість – можливість проводити аукціони разом із установками зберігання енергії, на визначених земельних ділянках або спорудах. Термін дії договору, укладеного переможцем аукціону із «Гарантованим покупцем», скорочено із 20 років до 12 років.

27 вересня «Гарантований покупець» [оголосив](#) перший пілотний аукціон із розподілу додаткових квот підтримки для СЕС. Аукціон був проведений на платформі "Прозоро.Продажі" 31 жовтня, з обсягом закупівлі 11 МВт та максимальним розміром цінової пропозиції в 9 євроцентів/кВт-год. Втім, торги [не відбулись](#) через відсутність учасників. Наступні аукціони були проведені 14 листопада – для

біомаси, біогазу та малих ГЕС (11 МВт), і 29 листопада - [для вітрових електростанцій](#) (88 МВт). У підсумку лише один з пілотних аукціонів був успішним, за його результатами зі 110 МВт квоти (88 ВЕС, по 11 МВт - СЕС та інші види ВДЕ) обрано 0,9 МВт підтримки для проекту малої гідроенергетики за ціною 11,1 євроцентів/кВт·год.

29 листопада Кабінет Міністрів [затвердив](#) графік проведення «зелених» аукціонів на 2025 рік із загальною квотою підтримки 330 МВт: 33 МВт для СЕС (у березні), 250 МВт для ВЕС (100 МВт у квітні та 150 МВт у липні), а також 47 МВт для інших відновлюваних джерел (у травні). Максимальні цінові пропозиції встановлені на рівні 8 євроцентів/кВт·год для СЕС і ВЕС та 12 євроцентів/кВт·год для інших джерел.

Крім того, 19 березня уряд [дозволив](#) «Гарантованому покупцю» реалізовувати електроенергію, придбану у виробників з ВДЕ, не лише на внутрішньому, а й на європейському ринках. Як зазначається, це підвищить ефективність реалізації зеленої електроенергії, зменшить обсяги розвантаження виробників з ВДЕ в умовах профіциту і покращить розрахунки з інвесторами. 26 вересня уряд [затвердив](#) принципи торговельної політики ДП «Гарантований покупець», спрямовані на підтримку конкуренції та розвиток ВДЕ. Політика регулює операції з купівлі-продажу електроенергії на різних сегментах ринку, включаючи РДД, РДН, врегулювання небалансів та експортні операції.

По-третє, розвиваються фінансові механізми для підтримки розгортання ВДЕ. 21 червня уряд [затвердив](#) порядок використання коштів Державного фонду декарбонізації та енергоефективної трансформації (759 млн грн у 2024 році) на зниження ставок по кредитах для реалізації проектів з енергоефективності та встановлення альтернативних джерел енергії. Передбачено надання пільгового фінансування для придбання та встановлення генеруючого обладнання – СЕС та/або ВЕС потужністю від 1 кВт до 10 кВт та установок зберігання енергії. Для його придбання та встановлення уповноваженим банком через Фонд розвитку підприємництва надаватиметься безвідсотковий кредит строком до 5 років.

Крім того, у липні в Україні запрацювали [фінансові механізми](#) для підвищення енергонезалежності споживачів. Серед програм, розгорнутих у 2024 році:

- Кредитування під 0% для фізичних осіб на придбання генеруючих установок з альтернативних джерел енергії;
- Програма «Доступні кредити 5-7-9», розширена для ОСББ та ЖБК, створення енергоустановок підприємців та бізнесу;
- Програма «ГрінДІМ» Фонду енергоефективності для ОСББ та ЖБК;
- Кредитування для підприємств на суму понад 150 млн грн.

Того ж дня [почало](#) працювати урядова гаряча лінія 15-49 під назвою «СТРУМ», на яку можуть звертатися громадяни та бізнес для отримання консультацій з енергетичних питань, включно з установкою ВДЕ для забезпечення енергонезалежності. Лінія надає інформацію про державні фінансові програми підтримки для встановлення додаткових потужностей генерації, допомогу з оформлення пільгового кредитування та інші питання енергетичної стійкості.

Крім того, уряд [змінив](#) розпорядження «Деякі заходи щодо стабілізації роботи об'єднаної енергосистеми України», зобов'язавши міністерства, інші ЦОБВ та ОВА забезпечити до кінця 2025 року встановлення генеруючих фотоелектричних установок та установок зберігання електроенергії для громадських та адміністративних будівель, закладах освіти, охорони здоров'я, соціального захисту тощо.

Упродовж року ЄС реалізував низку заходів для стимулювання водневих проєктів, зокрема в межах IPCEI, аукціонів Європейського водневого банку (ЄВБ) та національних ініціатив. Проєкти, як-от [IPCEI Hy2Infra](#) та [IPCEI Hy2Move](#), спрямовані на розвиток водневої інфраструктури й технологій у країнах ЄС, щоб знизити залежність від природного газу та досягти цілі кліматичної нейтральності 2050 року. Роль ЄВБ полягає у [залученні приватних інвестицій](#) через аукціони, де виробники змагаються за підтримку у вигляді цінових премій. Додаткове фінансування Єврокомісії у 720 млн євро направлене на стимулювання виробництва водню та значне скорочення викидів CO₂ (близько 10 млн т на рік).

Крім того, 21 травня Рада ЄС офіційно [схвалила](#) регламент і директиву, що встановлюють спільні правила внутрішнього ринку для природного і відновлюваних газів, зокрема водню, оновивши законодавство ЄС. Відповідно до змін, із 2049 року більше не будуть укладатися довгострокові контракти на викопний газ. З червня Єврокомісія [ініціювала](#) початок роботи над пілотним механізмом для підтримки розвитку європейського ринку водню. Додатково, Рада ЄС [підкреслила](#) необхідність скоординованого підходу до розвитку мереж, адже зростання частки ВДЕ призводить до підвищеного навантаження на них. Довгострокове планування інфраструктури допоможе ефективно інтегрувати додаткові потужності ВДЕ та забезпечити надійність.

Єврокомісія вжила заходів для спрощення регуляторної бази. [Рекомендації](#) від 13 травня стосуються прискорення видачі дозволів для проєктів ВДЕ та покращення прозорості аукціонів. Серед нових ініціатив – запуск [Платформи розвитку ВДЕ](#), яка дозволить відстежувати та планувати аукціони для девелоперів, полегшуючи доступ до інформації й підвищуючи прозорість процесу. Додатково, розроблено рекомендації для створення «зон прискорення ВДЕ» ([renewables acceleration area](#)), що сприятимуть швидшому розгортанню потужностей, зокрема для сонячної та вітрової енергетики.

Також, протягом 2024 року тривали конкурси на реалізацію ВДЕ-проєктів, зокрема:

- 30 липня Єврокомісія [запустила](#) другий транскордонний тендер в рамках Механізму ЄС з фінансування ВДЕ;
- 3 вересня Європейське виконавче агентство з питань змін клімату, інфраструктури та навколишнього середовища (CINEA) [відкрило](#) прийом заявок на 4-й конкурс з отримання статусу транскордонних проєктів (CB RES);
- 18 вересня Єврокомісія [відкрила](#) конкурс заявок в рамках Регламенту Транс'європейської енергетичної мережі (TEN-E) з отримання статусу проєкту спільного інтересу (PCI) або проєкту взаємного інтересу (PMI).

ЕНЕРГОЕФЕКТИВНІСТЬ

РЕЗЮМЕ

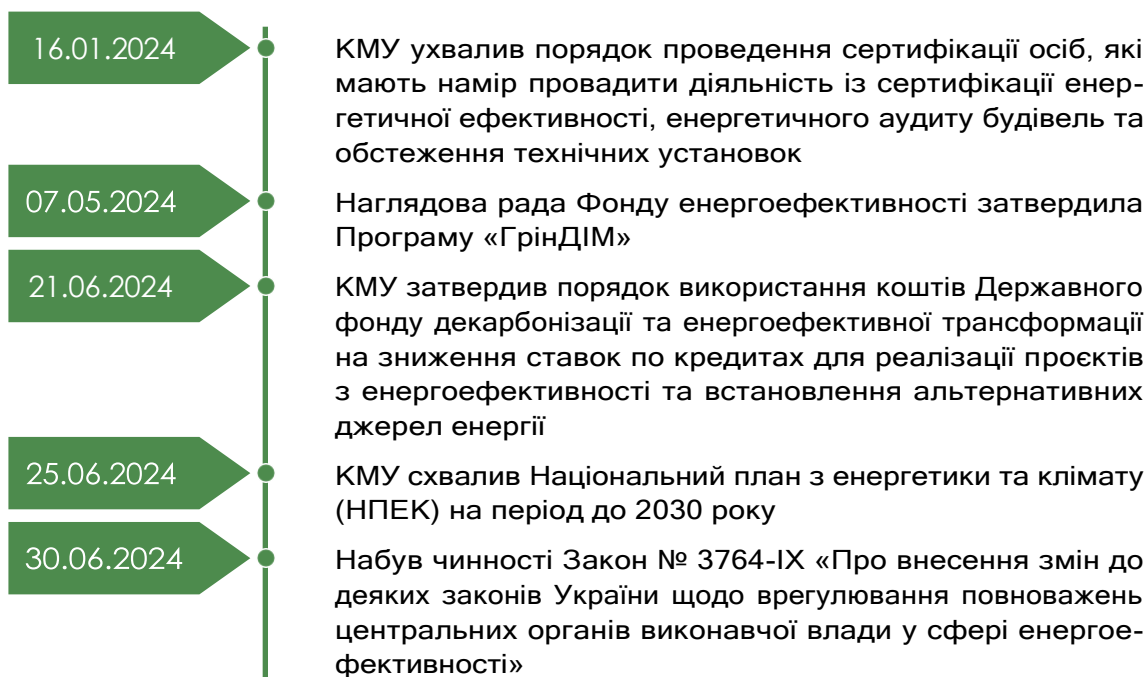
В Україні війна не стала на заваді впровадженню політик та проєктів з енергоефективності, втім переважно з метою підтримки стабільності енергосистеми, відбудови як житлового сектору, так і громадських будівель. Тривають розпочаті у 2022 році проєкти, ініційовано нові програми та фонди, попри малі темпи уряд все ж продовжує роботу над оновленням вимог до екодизайну відповідно до законодавства ЄС. Втім, деякі питання залишаються невирішеними: Україні необхідно і надалі працювати над розвитком вискоєфективної когенерації, відновити роботу над технічними регламентами із енергетичного маркування та екодизайну, беручи до уваги плани ЄС, та розпочати роботу над запровадженням обов'язкових критеріїв енергоефективності для державних закупівель.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Уряду України (Держенергоефективності): ввести чіткі вимоги щодо енергетичного маркування товарів, що продаються в Україні. Необхідно забезпечити, щоб усі рекламні матеріали містили детальну інформацію про класи енергоспоживання.

Уряду України (Міненерго, МОН, Держенергоефективності): проводити національні кампанії з підвищення обізнаності споживачів про енергоефективність, екологічні переваги та доступні програми підтримки, що допоможе змінити поведінку населення щодо споживання енергії.

ТАЙМЛАЙН

ОСНОВНІ ПОДІЇ

У [представленому](#) звіті у рамках «пакету розширення» 2024 року, який оцінює прогрес, досягнутий країнами-кандидатами та потенційними кандидатами на вступ до ЄС у реалізації реформ на шляху до членства, Єврокомісія вказує на необхідність впровадження Україною обов'язкових критеріїв енергоефективності в публічних закупівлях, що є важливим кроком для узгодження з нормами права ЄС.

На початку 2024 року уряд України затвердив документи, які визначають напрямки розвитку енергоефективності в будівлях на найближчі десятиліття. Зокрема, була [затверджена](#) Стратегія термомодернізації будівель України до 2050 року, що передбачає довгостроковий план поступового оновлення фонду будівель з акцентом на енергоощадні технології. Цей документ має стати основою для значного зниження енергоспоживання в секторі будівель, що є одним із найбільших споживачів енергії. Для підтримки цієї стратегії затверджено також Концепцію Державної цільової економічної програми підтримки термомодернізації до 2030 року та Операційний план заходів на 2024-2026 роки. Їх реалізація дозволить не лише модернізувати існуючі будівлі, а й впроваджувати сучасні енергоефективні рішення в новобудовах, що має сприяти скороченню викидів парникових газів і підвищенню енергетичної безпеки.

Крім того, урядом було [затверджено](#) перелік об'єктів енергетики на які не поширюються мінімальні вимоги до енергетичної ефективності будівель та які не підлягають сертифікації енергетичної ефективності. До переліку увійшли:

- споруди електростанцій та устаткування для виробництва електроенергії, у тому числі теплові, атомні електростанції, гідроелектростанції, вітрові електростанції та інші;
- підприємства із збагачення та переробки ядерних матеріалів;
- дамби, греблі та подібні водоутримуючі споруди будь-якого призначення (гідроенергетика, зрошення, регулювання стоку, захист від паводків).

Також, у 2024 році прослідковується певна діяльність у напрямках енергетичного аудиту, сертифікації та екодизайну. Важливим кроком стало прийняття технічних регламентів щодо вимог до екодизайну [побутових посудомийних машин](#) та [електронних дисплеїв](#). Рішення спрямовані на підвищення енергоефективності побутових приладів, що дозволить зменшити енергоспоживання та сприяти заощадженню ресурсів. Однак, регламент щодо побутових посудомийних машин набирає чинності тільки після скасування воєнного стану в Україні, а щодо електронних дисплеїв - після закінчення терміну дії Технічного регламенту енергетичного маркування телевізорів.

16 січня Кабінет Міністрів [затвердив](#) порядок проведення сертифікації осіб, які мають намір провадити діяльність із сертифікації енергетичної ефективності, енергетичного аудиту будівель та обстеження технічних установок, а 24 травня [затверджено](#) порядок підтвердження кваліфікації осіб, які мають намір провадити діяльність із здійснення енергетичного аудиту процесів або транспорту.

У свою чергу, 30 червня набув чинності Закон [№ 3764-IX](#) «Про внесення змін до деяких законів України щодо врегулювання повноважень центральних органів виконавчої влади у сфері енергоефективності». Основні новації включають уточнення положень щодо розроблення місцевих енергетичних планів, упорядкування процесів енергоаудиту та сертифікації енергоефективності, а також оновлені правила створення, діяльності та функціонування саморегулювних організацій у сфері енергоефективності.

У 2024 році продовжували діяти державні програми на підтримку енергоефективності, зокрема в будівлях, а також запроваджувались нові механізми. Так, 7 травня наглядова рада Фонду енергоефективності [затвердила](#) програму «ГрінДІМ», що спрямована на стимулювання використання альтернативних джерел енергії. За умовами нової програми, Фонд надає фінансування ОСББ та ЖБК у формі гранту на безоплатній та безповоротній основі, у сумі 70% вартості обладнання (теплові насоси, сонячні електростанції), аудиту та сертифікації енергетичної ефективності будинку. 21 жовтня наглядова рада Фонду [ухвалила](#) низку змін до програми, спрощуючи участь та збільшуючи фінансову підтримку для ОСББ та ЖБК.

Крім того, 28 серпня в Україні завершилась масштабна програма обміну ламп розжарювання на енергоощадні. До програми долучились понад 8 млн українців, що обміняли 40 млн старих жарівок на сучасні світлодіодні лампи. Проєкт реалізували Мінекономіки, Мінцифри та «Укрпошта» за підтримки ЄС. Найактивнішими були регіони Київської області, де замінено 4,2 млн ламп, а також Львівської (3,2 млн), Дніпровської (3,1 млн), Харківської (2,3 млн) областей. За твердженням виконавців програми, це дозволило заощадити близько 2 ГВт потужності в енергосистемі.

27 вересня АТ «Фонд декарбонізації» [видав](#) перший кредит - на проведення енергосервісу мережі вуличного освітлення у Вознесенську на Миколаївщині (18 млн грн). На розгляді перебуває ще декілька заявок, всього до кінця року заплановано видати підприємствам та муніципалітетам 859 млн грн кредитів для проведення енергоефективних заходів.

Також восени уряд [затвердив](#) Порядок відбору проєктів у сферах альтернативних видів палива, енергоефективності та енергозбереження, які підлягають фінансуванню в рамках програми Danida Business Finance в Україні. Ця програма реалізується Королівством Данія та передбачає надання безвідсоткових позик зі строком погашення до 10 років. Згідно з порядком, мінімальна вартість проєкту має становити 13,5 млн євро, а заявки можуть подавати як суб'єкти господарювання, так і органи місцевого самоврядування. Відбір проєктів здійснюється Держенергоефективності з урахуванням рентабельності, окупності проєктів, показників ефективного енерговикористання, кількісних, соціальних та економічних показників, які будуть досягнуті в результаті їх реалізації. Також братиметься до уваги внесок проєктів у виконання Цілей сталого розвитку до 2030 року та релевантних документів стратегічного планування, включаючи Енергетичну стратегію України до 2050 року, Національний план з енергетики та клімату до 2030 року та Національного плану дій з енергоефективності до 2030 року.

Політика ЄС

У 2024 році ЄС зробив низку кроків у напрямку покращення сталості та захисту прав споживачів, а також просування енергоефективності у будівлях.

Задля посилення вимог до маркування та екодизайну, 27 травня Рада ЄС остаточно [схвалила](#) регламент з екодизайну, який встановлює вимоги до екологічно чистих продуктів. Регламент замінює Директиву 2009/125/ЄС про екодизайн і розширює сферу її дії, окрім енергетичних продуктів, на всі види товарів, розміщених на ринку ЄС. Документ набрав чинності 18 липня.

Також, Європарламент [схвалив](#) нову Директиву щодо маркування, яка обмежує використання бездоказових екологічних тверджень («екологічно чистий», «натуральний» тощо) і вимагає більш прозорих заяв щодо довговічності продукції. Крім того, схвалено нові правила, спрямовані на кращу гарантію якості онлайн-інформації про товари з енергетичним маркуванням, відповідно до [Імплементаційного регламенту](#) (ЄС) 2024/994, та запущено новий [веб-портал](#), щоб зробити інформацію про енергоефективність товарів більш доступною. Також [затверджено](#) регулювання щодо Європейського реєстру енергетичного маркування товарів (EPREL). У липні Єврокомісія [прийняла](#) Регламент щодо вимог до екодизайну для промислових вентиляторів.

Також, Європарламент [схвалив](#) директиву про так зване «право на ремонт» для споживачів. Правила роз'яснюють зобов'язання виробників ремонтувати товари та заохочують споживачів продовжувати таким чином життєвий цикл продукту. Після схвалення акту Радою ЄС та офіційної публікації країни-члени ЄС матимуть 24 місяці на імплементацію.

У сфері енергетичної ефективності будівель, 12 квітня Рада ЄС офіційно схвалила [оновлену](#) Директиву (ЄС) 2024/1275 про енергетичні характеристики будівель, зміни до якої обговорювались ще із 2021 року в рамках пакету «Готові до 55». 28 травня нова редакція директиви вступила у силу, від цього часу країни-члени ЄС матимуть два роки на впровадження її положень у національне законодавство. Нові правила спрямовані на поступове скорочення викидів парникових газів і споживання енергії в секторі будівель на шляху до його кліматичної нейтральності в 2050 році.

Крім того, у квітні Єврокомісія [запустила](#) Європейську коаліцію з фінансування енергоефективності. Нова ініціатива об'єднує країни ЄС, фінансові установи та Єврокомісію на найвищому рівні для залучення інвестицій в енергоефективність.

КЛІМАТИЧНА ПОЛІТИКА

РЕЗЮМЕ

2024 рік Україна завершує з низкою результатів, які стали логічним завершенням послідовних зусиль у впровадженні національної кліматичної політики і права. Ухвалено стратегічні документи - рамковий кліматичний закон, стратегію кліматичної політики України до 2035 року та Національний план з енергетики та клімату (НПЕК). Певний поступ відбувся і на регіональному рівні - презентовано перші регіональні стратегії з адаптації до зміни клімату.

Стратегічний напрям розвитку кліматичної політики та права України залишається актуальним, а найближчим часом потребує розроблення, перегляду та прийняття нового НВВ, оновлених довгострокової стратегії низьковуглецевого розвитку та стратегії з адаптації до зміни клімату. Потребують завершення реформа із повноцінного впровадження системи моніторингу, звітності та верифікації (МЗВ) викидів парникових газів, що є передумовою розроблення та запуску національної системи торгівлі квотами на викиди (СТВ) парникових газів, поводження із фторованими парниковими газами та озоноруйнівними речовинами. Варто звернути увагу на реформи, які необхідно впровадити у зв'язку із прийняттям нових acquis у рамках ЄЗК та законодавчої ініціативи ЄС «Готові до 55», а також включення кліматичної складової у секторальні політики.

Україна продовжила роботу у напрямі міжнародної кліматичної дипломатії, налагоджувала співпрацю як на рівні ЄС, так і окремих держав, для одержання підтримки та допомоги у просуванні кліматичних реформ. Іншим напрямом діяльності були дії щодо об'єднання зусиль міжнародної спільноти із притягнення до відповідальності рф за шкоду, заподіяну довкіллю та клімату, подоланням наслідків війни рф проти України, зеленої відбудови України з урахуванням кліматичних міркувань.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Верховній Раді України: ратифікувати Поправку до Монреальського протоколу про речовини, що руйнують озоновий шар, яка була прийнята на 28-й Нараді Сторін 15 жовтня 2016 року в м. Кігалі, Руанда (Кігалійська поправка).

Уряду України:

- затвердити Довгострокову стратегію низьковуглецевого розвитку України, Стратегію адаптації до зміни клімату, новий Національно-визначений внесок, План заходів із впровадження СТВ;
- затвердити секторальні програмні документи з питань пом'якшення, адаптації до зміни клімату;
- прийняти підзаконні нормативно-правові акти, спрямовані на реалізацію Закону «Про основні засади державної кліматичної політики» (Положення про консультативний, дорадчий, інший допоміжний орган з питань зміни клімату, Положення про Науково-експертну раду з питань зміни клімату та збереження озонового шару; Порядок підготовки НПЕК, Порядок створення та функціонування ринкових механізмів та інструментів, Порядок надання фінансової допомоги суб'єктам господарювання, заінтересованим у виконанні заходів щодо пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптації до неї, Порядок здійснення моніторингу та оцінки реалізації державної кліматичної політики, Порядок підготовки Національного звіту про прогрес у сфері енергетики та клімату).

ЦОВВ: розробити та подати на затвердження Кабінету Міністрів секторальні програмні документи з питань пом'якшення, адаптації до зміни клімату.

Уряду України (Міндовкілля):

- прийняти методичні, рекомендаційні акти щодо розроблення регіональних і місцевих планів зменшення обсягів антропогенних викидів парникових газів та збільшення обсягів видалення парникових газів поглиначами, регіональних і місцевих стратегій адаптації до зміни клімату, включення кліматичних питань у програми відновлення територій і населених пунктів
- провести скринінг чинного законодавства України щодо озоноруйнівних речовин та фторованих парникових газів на його відповідність новоприйнятим Регламентом (ЄС) 2024/590 про речовини, що руйнують озоновий шар, та Регламентом (ЄС) 2024/573 про фторовані парникові гази; визначити інституційні, правові та організаційні заходи готовності України виконувати вказані регламенти з моменту вступу в ЄС.

ТАЙМЛАЙН

ОСНОВНІ ПОДІЇ

8 жовтня Верховна Рада прийняла Закон [«Про основні засади державної кліматичної політики»](#). Закон визначає систему правових та організаційних засад державної кліматичної політики, спрямованої на забезпечення низьковуглецевого та сталого розвитку України. Вперше на законодавчому рівні встановлена ціль із досягнення кліматичної нейтральності України до 2050 року, яка узгоджується з євроінтеграційними прагненнями. Разом із тим реалізація закону потребує подальшу роботу органів влади з прийняття нового, більш амбітного Національно-визначеного внеску України, Довгострокової стратегії низьковуглецевого розвитку, Стратегії адаптації до зміни клімату.

Практичне впровадження закону вимагає прийняття секторальних, регіональних та місцевих програмних документів із питань пом'якшення та адаптації до зміни клімату, включення кліматичних міркувань в акти планування відновлення територій та громад в Україні. Потребують практичного втілення й інституційні заходи, передбачені законом. Зокрема, переосмислення ролі консультативно-дорадчого органу з питань зміни клімату, що створюється при Кабінеті Міністрів, та його ролі в інтеграції державної кліматичної політики в усі сектори економіки та в усі сфери державної політики. Створення Науково-експертної ради з питань зміни клімату та збереження озонового шару, забезпечення її функціонування – завдання, які потребують практичного втілення. Для належного функціонування відповідних інституцій уряд України має розробити і прийняти відповідні положення про їх діяльність.

Закон серед системи суб'єктів державної кліматичної політики визнає місцеві органи влади та органи місцевого самоврядування. Вони потребуватимуть посилення власної спроможності та розвитку щодо напрацювання власних кліматичних програмних документів. Позитивним прикладом об'єднання зусиль різних стейкхолдерів і співпраці є перші в Україні стратегії адаптації до зміни клімату для трьох пілотних регіонів – [Івано-Франківської](#), [Львівської](#) та [Миколаївської](#) областей, презентовані у серпні-вересні 2024 року. Міндовкілля для подальшої реалізації Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року оприлюднило [проект](#) Операційного плану її реалізації у 2025-2027 роках.

У травні уряд схвалив [Стратегію формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року](#) та затвердив операційний план її реалізації у 2024-2026 роках. Стратегія визначає цілі та показники зміцнення правових та організаційних засад державної кліматичної політики, пом'якшення та адаптації до зміни клімату, реалізація яких спланована в чотири етапи. Одним з інструментів планування та реалізації державної кліматичної політики став [План України](#) у рамках Ukraine Facility. На його виконання та виконання зобов'язань України як договірної сторони Енергетичного Співтовариства прийнято [Національний план з енергетики та клімату на період до 2030 року](#) (НПЕК). План визначає систему заходів, спрямованих на узгодження енергетичної та кліматичної політики для забезпечення сталого розвитку та відновлення економіки України. НПЕК є динамічним документом, планується його перегляд до кінця 2025 року.

Протягом 2024 року Україна проводила певні реформи і в тематичних напрямках державної кліматичної політики та права - зокрема, щодо розроблення національної СТВ. У червні Міндовкілля оприлюднило проекти [Стратегії впровадження системи торгівлі квотами на викиди парникових газів в Україні на період до 2033 року](#) та операційний план її реалізації. Проекти проходили громадське обговорення, проте станом на початок грудня відповідні акти ще не прийнято. Водночас, запровадження такої реформи неможливо без повноцінного функціонування в Україні системи моніторингу, звітності та верифікації (МЗВ) викидів парникових газів. Незважаючи на війну РФ проти України, важливо відновити обов'язковість МЗВ, оскільки моніторинг та звітність є передумовою запровадження СТВ. 21 листопада за основу

прийнято відповідний законопроект (№ [12131](#)). Міндовкілля [запропонувало](#) зміни до типових документів у сфері МЗВ для наближення національного законодавства до acquis ЄС. Відомство продовжувало працювати над посиленням спроможності зацікавлених осіб: так, у жовтні Міндовкілля за підтримки міжнародних партнерів розпочало серію [тренінгів](#) для представників бізнесу, верифікаторів та інших зацікавлених сторін.

Певні заходи впроваджувалися і з питань фторованих парникових газів та озоноруйнівних речовин. Наприклад, розроблено законодавчі [пропозиції](#) з питань ліцензування експорту (імпорту) контрольованих речовин, товарів та обладнання, що їх містять, а також [проект](#) переліку заходів зі скорочення споживання контрольованих речовин; прийнято [правила](#) щодо маркування контрольованих речовин; налагоджується подальша [співпраця](#) з технічної підтримки України у впровадженні відповідних реформ. Водночас, залишаються невирішеними заходи, які мають стратегічне значення для реформування цієї сфери – це ратифікація Кігалійської поправки до Монреальського протоколу, розроблення національної стратегії зі скорочення викидів озоноруйнівних речовин та фторованих парникових газів, а також узгодження національного законодавства з новими регламентами ЄС. Загалом Україна має вирішити питання щодо узгодження національного законодавства з кліматичними acquis ЄС, прийнятими на виконання ЄЗК та ініціативи «Готові до 55». Зрештою, на невідповідність кліматичного законодавства України праву ЄС звернула увагу Єврокомісія у своєму [звіті](#) в рамках «пакету розширення» за 2024 рік.

Україна впроваджувала заходи і на міжнародному рівні, в основному вони були спрямовані на розширення співробітництва у кліматичній сфері, підтримки держави у розбудові кліматичних реформ. Варто зазначити, що значна частина впроваджених реформ, а також тих, що ще реалізується, здійснюються за міжнародної технічної підтримки.

Уряд України разом із міжнародною спільнотою працювали над консолідацією зусиль щодо відшкодуванні шкоди довкіллю та клімату, заподіяної війною РФ проти України, а також підтримки у зеленій відбудові. 11-12 червня у Берліні (ФРН) відбулася Конференція з відновлення України ([URC-2024](#)) під гаслом «Об'єднані в захисті. Об'єднані у відновленні. Сильніші разом», на полях якої започатковано Платформу дій щодо зеленого відновлення в Україні; проведено [панель](#) «Зелене відновлення та Європейський зелений курс для України: умови для екологічно безпечного відновлення та зростання». Протягом 2024 року продовжувала роботу Міжнародна група щодо екологічних наслідків війни: у лютому вона презентувала [Екологічний договір для України](#), запропонувавши 50 рекомендацій, частина з яких стосується кліматичних дій та зеленої відбудови України від наслідків війни. Профільне міністерство напрацювало проект плану заходів, спрямованих на реалізацію цих рекомендацій, але процес не завершився прийняттям відповідного акту.

19 жовтня відбулася міжнародна [конференція](#) щодо пункту 8 «Екологічна безпека» Української Формули миру (Гельсінкі), яка об'єднала 60 країн та міжнародних організацій. За результатами конференції учасники прийняли [спільне комюніке](#) та визначили чотири напрями співпраці: оцінка шкоди довкіллю та клімату від війни, притягнення агресора до відповідальності, зелене та стійке відновлення, забезпечення екологічної стійкості та сталого розвитку. Увагу в документі звернено на необхідності:

- створення універсальної платформи/інструменту для методологічної оцінки впливу війни на довкілля та клімат;
- забезпечення отримання, обробки та фіксації доказів і претензій щодо всіх збитків, завданих довкіллю та клімату внаслідок агресивної війни РФ проти України,

- посилення зусиль щодо підтримки України у відновленні та гарантуванні безпеки довкілля відповідно до мети досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року, з принципами стійкості до кліматичних змін і «незаподіяння істотної шкоди».

У листопаді в Баку (Азербайджан) відбулася щорічна Конференція ООН з питань зміни клімату (COP29). Цьогоріч Україна втретє розгорнула національний павільйон, але вперше до початку COP29 Міндовкілля організувало [конференцію](#), в якій представники влади, бізнесу та громадянського суспільства обговорювали питання представлення України, залучення міжнародних партнерів до зеленого відновлення України. Посилення комунікації (зокрема і з кліматичних питань) є критично важливим у просуванні реформ, особливо євроінтеграційних, їх підтримці як зацікавленими особами, так і звичайними громадянами, а також попередження маніпуляцій суспільною думкою.

Політика ЄС

У 2024 році ЄС прийняв нові регламенти [про фторовані парникові гази](#) та [озоноруйнівні речовини](#), щодо [скорочення викидів метану в енергетичному секторі](#), вніс зміни до регламенту щодо посилення [стандартів викидів CO₂ для нових великовагових транспортних засобів](#). 19 листопада Рада ЄС [схвалила](#) регламент щодо запровадження системи сертифікації видалення вуглецю. Таким чином, фактично ЄС завершив прийняття кліматичних актів, запланованих у рамках ЄЗК та «Готові до 55».

Розпочався процес визначення проміжної [кліматичної цілі ЄС на 2040 рік](#). У лютому Єврокомісія виступила з комюніке та запропонувала скоротити нетто викиди парникових газів на 90% порівняно з рівнем 1990 року. Наступним кроком, який очікується від Єврокомісії, – внесення законодавчої пропозиції щодо включення цілі-2040 в Європейський кліматичний закон.

В ЄС також здійснені перші оцінки імплементації оновленого законодавства тривала робота у рамках ЄЗК та пакету «Готові до 55». Зокрема, Єврокомісія оприлюднила звіти про функціонування [європейського кліматичного законодавства](#), [Регламенту про розподіл зусиль і Директиви про СТВ](#), [Регламенту про ЗЗЗЛГ](#) та [Регламенту про управління Енергетичним Союзом і пом'якшення наслідків зміни клімату](#). Вперше Європейська наукова консультативна рада зі зміни клімату, створена відповідно до Європейського кліматичного закону, оприлюднила звіт [«На шляху до кліматичної нейтральності ЄС: Прогрес, прогалини в політиці та можливості»](#), в якому також запропонувала скоротити нетто викиди парникових газів на 90% порівняно з рівнем 1990 року та визначила шляхи досягнення такої кліматичної цілі.

ДОВКІЛЛЯ, НУЛЬОВЕ ЗАБРУДНЕННЯ ТА ЦИРКУЛЯРНА ЕКОНОМІКА

РЕЗЮМЕ

У 2024 році значні зусилля докладались урядом України для реалізації законів про хімічну безпеку та управління відходами. Головними подіями року можна вважати ухвалення закону про промислове забруднення та прийняття восьми планів управління річковими басейнами. Наразі значний обсяг роботи залишається для цілей вступу до ЄС, включно з підготовкою до скринінгу за главою 27. Попри зусилля Міндовкілля та громадськості, у цій сфері не створено засад для зеленої повоєнної відбудови та відновлення.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Міндовкілля: забезпечити підготовку до початку скринінгу за главою 27 переговорного процесу про вступ до ЄС.

Уряду України:

- сприяти зеленому повоєнному відновленню у світлі формули миру Президента України;
- забезпечити виконання усіх рекомендацій Єврокомісії, представлених у звіті в рамках «пакету розширення» 2024 року.

ТАЙМЛАЙН

ОСНОВНІ ПОДІЇ

У сфері горизонтального законодавства, у 2024 році в Україні продовжувалось впровадження регламенту про Реєстр викидів та переносу забруднювачів: створено електронний [реєстр](#) та оприлюднено перший річний [звіт](#). Здійснювались окремі заходи з реформування системи [контролю](#), [запроваджено](#) ризик-орієнтований підхід до здійснення перевірок у сфері захисту довкілля.

У сфері оцінки впливу на довкілля спостерігалось подальше спрощення порядку її здійснення, зокрема [скорочення](#) окремих етапів. На «ЕкоСистемі» запрацював [новий](#) Реєстр з оцінки впливу на довкілля. Водночас, Україна та Молдова підписали Угоду щодо імплементації Конвенції Еспо. Розроблено Методичні [рекомендації](#) з підготовки звіту з ОВД щодо об'єктів оброблення небезпечних відходів.

Здійнювались кроки для покращення доступу до екологічної інформації: на «ЕкоСистемі» [запрацював](#) новий Державний реєстр пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні (створений на виконання вимог постанови Кабінет Міністрів від 21 липня 2023 року № 758), уряд схвалив постанову щодо

взаємодії між інформаційними системами органів влади та [загальнодержавною системою моніторингу довкілля](#) для прийняття управлінських рішень та доступу до екологічної інформації, забезпечено доступ до 44 [наборів даних](#). Президентом України внесено проєкт закону щодо ратифікації [поправки](#) до Організації Конвенції щодо ГМО.

У сфері відходів Міндовкілля та в цілому уряд України продовжили роботу над впровадженням відповідних реформ, пов'язаних як з [реалізацією](#) Закону «Про управління відходами», так і розробкою нової нормативно-правової бази щодо спеціальних видів відходів. Розроблено [новий](#) Національний план управління відходами до 2033 року, затверджено Методичні рекомендації щодо розробки [місцевих планів](#). Розроблено правила експлуатації [полігонів](#), порядок ведення [державного обліку відходів та подання звітності](#) та Типової форми обліку відходів. Уряд [затвердив](#) Порядок надання письмової згоди (повідомлення) на транскордонне перевезення небезпечних відходів та висновку на транскордонне перевезення відходів. Уряд [схвалив](#) законопроєкт «Про управління відходами видобувної промисловості», [розроблено](#) законопроєкт «Про відходи електричного та електронного обладнання» з урахуванням вимог директив 2008/98/ЄС та 2012/19/ЄС. Міндовкілля працювало над удосконаленням екологічного податку за захоронення відходів, розроблено відповідний [законопроєкт](#), який проходить [громадське обговорення](#).

У сфері управління водними ресурсами тривала імплементація кількох системних реформ. 1 листопада 2024 року урядом [затверджені](#) плани управління для 8 основних річкових басейнів України. Це важливий крок, якому передувало майже 8 років кропіткої роботи. Йдеться про басейни Дніпра, Дону, Дністра, Вісли, Південного Бугу, річок Приазов'я, Причорномор'я, а також Криму до 2030 року. Залишилось завершити роботу над планом для басейну [Дунаю](#). У вересні уряд підтримав зміни у порядок здійснення [моніторингу вод](#) в Україні. Затверджено екологічні нормативи якості води для визначення екологічного стану масиву поверхневих вод. Розроблено [порядок](#) здійснення державного моніторингу у сферах питної води та питного водопостачання, водовідведення, порядок первинного обліку обсягів утворення, обробки, зберігання та повторного використання осадів [стічних вод](#).

У сфері охорони атмосферного повітря значний вплив мали воєнні дії та ситуація в енергетиці. У червні було внесено зміни до Технологічних нормативів допустимих викидів забруднюючих речовин із теплосилових установок, номінальна теплова потужність яких перевищує 50 МВт, якими виключено їх застосування до установок, що використовуються для виробництва електроенергії з природного газу в межах заходів, що вживаються для уникнення ризиків порушення безпеки постачання електроенергії. У травні Кабінет Міністрів на своєму засіданні ухвалив [зміни](#) до порядку проведення моніторингу атмосферного повітря, затвердив технічні вимоги до стаціонарних та мобільних установок спалювання та сумісного спалювання відходів.

У сфері промислового забруднення, Міндовкілля та Верховна Рада забезпечили значний поступ: прийнято основний Закон «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення» (набере чинності 8 серпня 2025 року), за сприяння GIZ йшла робота з перекладу на українську мову європейських довідкових документів НДТМ (для підприємств з обробки чорних металів, виробництво [скла](#), [цементу](#), [кольорових металів](#), [чавуна та сталі](#)).

У сфері охорони природи, значного поступу не спостерігалось. У червні Верховна Рада у першому читанні ухвалила урядовий законопроєкт №11024 щодо збереження природно-заповідного фонду, який має намір заборонити так званий «джипінг». У Міндовкілля спільно з експертами [напрацювали](#) законопроєкт щодо боротьби з інвазійними видами (у 2023 було [скасовано](#) попереднє регулювання цього питання). Міндовкілля [затвердило](#) порядок та умови страхування відповідальності за шкоду, заподіяну територіям та об'єктам природно-заповід-

ного фонду (ПЗФ). Здійнювалась робота над удосконаленням роботи державного кадастру ПЗФ. На жаль, не змінився підхід до реалізації природоохоронних директив: продовжувалась робота над проектом закону про Смарагдову мережу. Серед позитивних кроків – розроблено проект порядку здійснення моніторингу біологічного та ландшафтного біорізноманіття. У червні уряд посилив контроль за обігом деревини (запроваджено фото-фіксацію).

Протягом 2024 року було здійснено багато кроків для забезпечення реалізації Закону «Про хімічну безпеку та управління хімічною продукцією». Уряд затвердив порядок фото- та відеофіксації перевірок на підприємствах хімічної промисловості, створено реєстр хімічних речовин, запроваджено дозвільну процедуру для використання особливо небезпечних речовин, затверджено порядки видачі дозволів на використання отруйної хімічної речовини та особливо небезпечної хімічної речовини, яка виводиться з ринку, схвалено технічний регламент щодо безпечності хімічної продукції, прийнято порядок реєстрації повідомлень про використання альтернативної назви хімічної речовини, порядок створення та адміністрування Інформаційної системи забезпечення хімічної безпеки тощо.

Значна увага була зосереджена на ліквідації соціальних наслідків підриву Каховської ГЕС, зокрема доступ до питного водопостачання потерпілих регіонів. Уряд ухвалив рамкову Концепцію державної програми водозабезпечення до 2030 року. Тривала робота над реалізацією пункту 8 формули миру Президента України.

Політика ЄС

Проміжний звіт Європейського агентства з питань довкілля, оприлюднений у 2024 році, щодо прогресу у досягненні екологічних цілей ЄС в рамках 8-ої програми екологічних дій ЄС містить невтішну оцінку щодо більшості таких цілей і скептичні прогнози щодо їх досягнення у майбутньому.

У першому півріччі 2024 року ЄЗК перебував під потужним негативним впливом політичних процесів, пов'язаних із виборами до Європейського Парламенту. У липні переобрана президентка Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн у своїй промові окреслила майбутні елементи програми нового складу інституції. Вона заявила, що цілі ЄЗК, зокрема кліматичні, і надалі будуть підтримуватись. Водночас, основні її тези не були розвитком цієї програми попередніх років. За словами фон дер Ляєн, нові пріоритети ЄС включатимуть дерегуляцію та спрощення ведення бізнесу, інвестиції, конкурентоспроможність та захист демократії. Вона оголосила про намір розробити Чистий промисловий курс (Clean Industrial Deal) у перші 100 днів для підтримки декарбонізації та індустріалізації одночасно. Попри це, головуючі країни (Бельгія та Угорщина) та інституції ЄС продовжували працювати над завершенням поточних законодавчих ініціатив в рамках ЄЗК.

У березі набрали чинності Директива (ЄС) 2024/825, яка спрямована на захист споживачів від так званого грінвошингу. 12 квітня Рада ЄС завершила довгий процес перегляду Директиви 2010/75/ЄС про промислові викиди. Також Рада ЄС змогла затвердити Регламент про відновлення природи, чим завершилась багаторічна сага навколо цієї ініціативи, яка є центральним елементом ЄЗК у сфері охорони природи. 5 листопада Рада ЄС остаточно схвалила зміни до законодавства ЄС, посиливши вимоги до очищення стічних вод.

Набрали чинності нова редакція Регламенту (ЄС) 2017/852 про ртуть, новий Регламент (ЄС) 2024/1781 про екодизайн для сталої продукції (замінив Директиву 2009/125/ЄС), новий Регламент (ЄС) 2024/1244, яким формально створено Портал промислових викидів.

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ

РЕЗЮМЕ

2024 рік відзначився низкою подій, що мали визначний вплив на створення механізмів фінансування зеленого відновлення та забезпечення підтримки економіки України в умовах повномасштабної війни. Зокрема, протягом року уряд України та інституції ЄС остаточно забезпечили умови для функціонування інструменту Ukraine Facility та використання доходів від заморожених російських активів. Водночас, було прийнято основні законодавчі та підзаконні акти для функціонування Фонду декарбонізації та енергоефективної трансформації. Також спостерігалось зростання залучення українських установ та організацій у програмах фінансування ЄС, які відкриті для України, зокрема Horizon Europe.

При цьому, частина викликів та проблем залишилися актуальними та потребують подальшої роботи. Зокрема, це стосується необхідності розроблення спеціальних фінансових механізмів для відновлення енергетичного сектору та підтримки необхідних інвестицій, забезпечення відповідності Таксономії ЄС та визначення вимог до сталості проєктів, пришвидшення процесу розроблення національної системи торгівлі викидами (СТВ) та підготовки до запровадження СВМ, відновлення контролю за державною допомогою.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Уряду України (Мінфін, Міндовкілля):

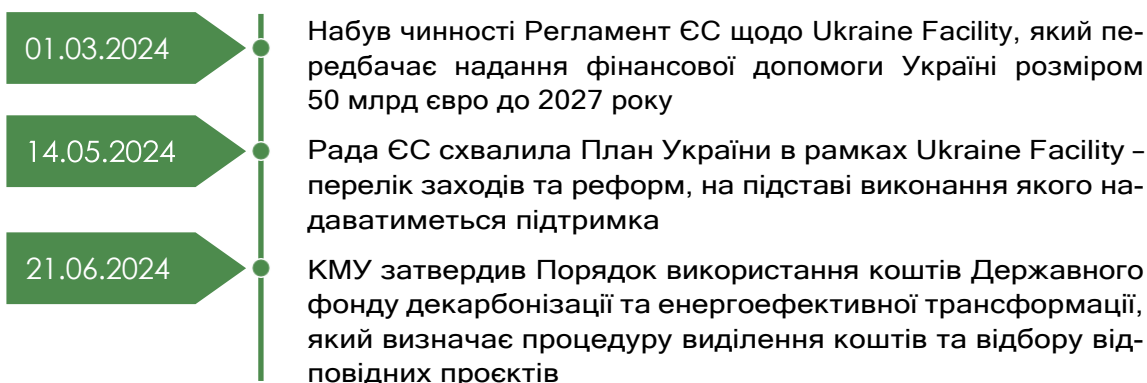
- завершити протягом 2025 року підготовку до запровадження СТВ, що у подальшому повинна лягти в основу визначення ціни на вуглець та дозволити мінімізувати негативний вплив СВМ;
- працювати над запровадженням правил Таксономії ЄС в Україні, що дозволить визначити умови сталості інвестиційних проєктів.

Уряду України (Мінфін, Міненерго): разом з міжнародними фінансовими організаціями розробити додаткові механізми фінансування та гарантування інвестицій для зеленого відновлення енергетичного сектору.

Уряду України (Міносвіти, Міндовкілля): інформувати дослідницькі та наукові установи про можливості залучення фінансування з фондів ЄС, відкритих для України, та надавати усю можливу організаційну підтримку.

Уряду України, АМКУ: забезпечити підготовку до відновлення контролю за державною допомогою.

ТАЙМЛАЙН

ОСНОВНІ ПОДІЇ

Початок 2024 року відзначився активною роботою із забезпечення запуску інструменту Ukraine Facility. У лютому уряд України фіналізував [План України](#) – документ, що визначає необхідні реформи та заходи для отримання фінансування, який у травні було схвалено на рівні ЄС. Як наслідок, вже у березні інструмент Ukraine Facility почав функціонувати. Станом на початок грудня 2024 року Україна отримала 20 млрд євро перехідного і безумовного фінансування, а також за виконання індикаторів II кварталу; очікується також отримання траншу в 4,1 млрд євро за виконання індикаторів III кварталу.

Окрім того, Україні відкрилися і деякі нові джерела фінансової підтримки з боку ЄС. Так, у лютому 2024 року на підставі пропозиції Єврокомісії, Радою ЄС було прийнято рішення щодо [використання доходів від «заморожених» російських активів](#). Станом на травень 2024 року було прийнято необхідні законодавчі механізми, а вже у липні 2024 року було спрямовано перші 1,5 млрд євро через інструменти European Peace Facility та Ukraine Facility. Рішення щодо використання доходів від «заморожених» суверенних активів РФ для видачі 50 млрд дол. безвідсоткових кредитів Україні також було прийнято на рівні країн «Великої сімки» (G7). В рамках цього, зокрема, в ЄС розглядалося [рішення](#) про надання в 2025 році кредиту на суму 35 млрд євро; решту мали виділити інші члени G7.

Українські установи та організації активно отримували допомогу з боку інших європейських фінансових механізмів. Зокрема, 2024 рік відзначився рекордним наданням підтримки дослідницьким та науковим установам України в рамках програми Horizon Europe – 50 млн євро із залученням понад 170 проектів, що є найбільшим показником серед усіх країн ЄС та інших країн, які мають доступ до цього механізму.

Важливі зміни відбувалися і на рівні розроблення національних механізмів фінансування зеленого відновлення в Україні. Після прийняття у 2023 році Закону №3035-IX, що вніс зміни до Бюджетного кодексу з метою створення Державного фонду декарбонізації та енергоефективної трансформації, у червні 2024 року урядом було прийнято порядок використання його коштів. Цей документ визначає процедуру виділення коштів фонду проектам-заявникам, що може здійснюватися на підставі затверджених державних програм, а також на підставі відбору з боку новоствореного державного АТ «Фонд декарбонізації України» або з боку державних банківських установ, які розподілятимуть кошти фонду. Водночас, процедура потребує подальшого удосконалення – важливою проблемою залишається забезпечення відповідного рівня прозорості, створення незалежної системи контролю розподілення та використання коштів, а також мінімізація корупційних ризиків, що також відзначалося у деяких аналітичних матеріалах.

Державний бюджет України на 2025 рік передбачає збільшення доходів Фонду декарбонізації та енергетичної ефективності України більш ніж удвічі порівняно із 2024 роком – на рівні 1,75 млрд грн. Основним джерелом наповнення фонду залишається екологічний податок, який, як відомо, є одним з найнижчих у Європі «вуглецевих» податків (встановлений на рівні 30 грн/т викидів двоокису вуглецю). Відповідно, ефективне функціонування фонду вимагатиме поступового зростання оподаткування викидів та викопних палив в Україні, що також передбачено Національною стратегією доходів до 2030 року. Втім, важливим елементом надходжень також мають стати подальші доходи, отримані в рамках функціонування системи торгівлі викидами (СТВ), що знаходиться у стані розробки із планами щодо запуску у 2026 році.

Протягом 2024 року в Україні тривала діяльність на рівні уряду щодо підготовки до запуску СТВ. Великою перешкодою є відсутність обов'язкової системи моніторингу, верифікації та звітування (МЗВ) в Україні. Попри запровадження МЗВ на законодавчому рівні у 2021 році, фактичне виконання положень та звітування підприємствами було призупинено внаслідок початку повномасштабного російського вторгнення у 2022 році. Відновлення процесу МЗВ та створення необхідних умов для цього є важливим процесом, який має стати пріоритетом для уряду. Вчасне запровадження СТВ на національному рівні дозволить не лише значно прискорити процес декарбонізації та накопичення необхідних для цього фінансових ресурсів, а й мінімізувати негативний вплив механізму СВМ, що повноцінно набуде чинності у 2026 році та стосуватиметься багатьох категорій українського експорту до ЄС.

Іншою важливою сферою для забезпечення ефективного та прозорого процесу зеленого відновлення є налагодження системи контролю за державною допомогою в Україні, оскільки відповідна діяльність АМКУ була також призупинена із початком повномасштабного російського вторгнення. Контроль за державною допомогою стане важливим елементом розподілу коштів, що надходитимуть від ЄС та інших донорів.

У лютому 2024 року Європейським Парламентом та Радою ЄС було досягнуто політичної домовленості, а в червні 2024 року прийнято **Net Zero Industrial Act** – регламент, що встановлює заходи для підтримки розвитку зелених технологій та промисловості в ЄС. Цей акт закладає спрощені дозвільні процедури та адміністративні сприяння зеленим проєктам у низці галузей промисловості, посилення розгортання ВДЕ та розвиток відповідних навичок серед персоналу. Net Zero Industrial Act є необхідним для імплементації положень **Green Deal Industrial Plan** – плану трансформації промисловості ЄС, що було ухвалено у 2023 році для забезпечення ресурсної та енергетичної незалежності, а також підвищення конкурентоздатності на глобальному рівні.

Одним з основних законодавчих оновлень стали **зміни** до Директиви MiFID та Регламенту MiFIR, схвалені у лютому 2024 року. Зміни пов'язані із регулюванням фінансових інструментів ЄС у питаннях прозорості та моніторингу. Відтепер інвесторам буде доступна консолідована інформація про торги фінансовими інструментами на всіх платформах, включно із усіма деталями транзакцій. Відповідно, посилюватимуться зобов'язання платформ щодо звітування та гармонізації даних про транзакції.

Також було **презентовано** підсумки імплементації плану REPowerEU – схваленого ЄС у 2022 році як відповідь на енергетичну агресію РФ. За оцінками Єврокомісії на травень 2024 року, було мобілізовано понад 300 млрд євро для фінансування відповідних заходів, що також мало наслідок у скороченні споживання природного газу на 18%, зниженні частки імпорту російських викопних палив із 45% до 15%, нарощування встановленої потужності ВДЕ (сонячної генерації на 98 ГВт та вітрової – на 33 ГВт).

Протягом року ЄС також активно підтримував зусилля із розвитку спільних проєктів з третіми країнами. Окрім зазначених вище заходів із допомоги Україні, також було оголошено про значні спільні інвестиції в різних регіонах світу: зокрема, про мобілізацію понад **7 млрд євро** на проєкти в сфері ЄЗК з Єгиптом, понад **3 млрд євро** на інфраструктурні проєкти у Центральній Азії, інвестиційний пакет на суму **1,2 млрд євро** для країн Західних Балкан тощо.